

BALKANIZATION & LEBANIZATION & EGYPTIZATION

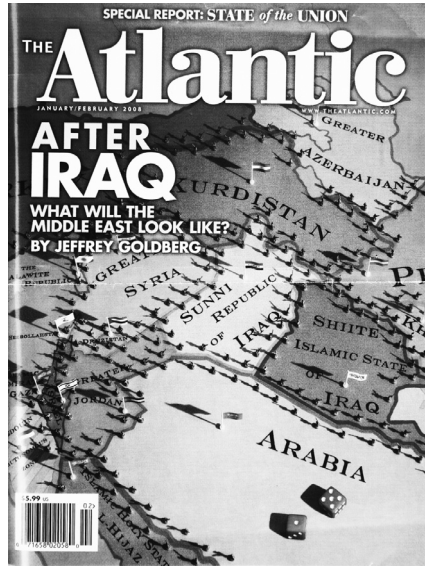
Yalçın Küçük

Şu isimlerden Guéhenno, Fromkin, Friedman, Chomsky ve Jabotinsky, söz etmek durumundayım. Profesör Chomsky hariç Türkiye’de az biliniyorlar ya da, muhtemelen hiç bilinmiyorlar. “Balkanization” kavramı, “balkanlaştırma” biliniyor; “balkan”, dağ demekle birlikte, küçük küçük devletlere ayırma anlamındadır. Post-Ottoman bir vaka’dır ve son zamanlarda “ottomanization” kategorisi yükselmektedir. Böyle başlıyoruz.

Doksanlı yılları çok öğretici sayabiliriz, 1991 yılında Sovyetler Birliği ve 1992 yılında ise Yugoslavya parçalandılar; birincisini dahi balkanizasyon olarak düşünebiliriz. Irak’ın haline, doksanlı yıllar ile yeni yüzyılın ilk on yılı arasındadır, tam balkanlaştırma/balkanlaşma demek zordur; belki de egyptization/kıptileştirme tarifinden yararlanabiliriz. Ancak Irak her halükarda, Osmanist düzene dönüşe işaret ediyor. Irak, Musul, Bağdat ve Basra vilayetlerinden ibaretti ve şimdi üç balkan’a ayrılmak üzeredir. “Ayrılmıştır” olarak da ifade edilebilir; ayrılma yolundadır demek daha bilimsel olmaktadır.

Bunları, “balkanization”, “Lebanization” ve “egyptization” kavramlarını, bir diğer kavram olmadan, büyük tepsi veya çamaşır kazanı “ottomanization” olmadan, analiz etmek zor görünüyor. Yayınevi’ne teslim ettiğim “Atamanlılar Tarihi” çalışmamda da not edilmiş haldedir; çok daha önce Gibbons ve Iorga da gösterdiler, Osmanlı bir Balkan Devleti olarak ortaya

“Büyük İsrail & Küçük Türkiye”
Yalçın Küçük, Fitne, İstanbul, 2010, s. 292.

çıkıyordu; demek “balkanization” bize uzak düşmüyor. Yakın zamanlarda ise “ottomanization” kategorisini, bir tür, “to coin”, kesen Chomsky oldu, çok net bir anlatım var. Buraya almak durumundayız.

N. Chomsky

Ottomanization Stage

Surely Israel will not tolerate any military build-up in the surrounding region that it considers a potential threat, and there will be no end to such threats if there is no political settlement, a prospect virtually guaranteed by U.S.-Israeli rejectionism.

Furthermore, the costs of a permanent state of war are immense, and mounting, costs that Israel is increasingly unable to bear and that cannot be reduced as long as tension exists and its adversaries are not crushed. Hence the inducement to undertake a preemptive strike will always be high, and with it, the likelihood of regional or even global war. It is only natural to expect that Israel will seek to destabilize the surrounding states, for essentially the reasons that lead South Africa on a similar course in its region.

In fact, given continuing military tensions, that might be seen virtually as a security imperative, a plausible long-term goal might be what some have called an “Ottomanization” of the region, that is, a return to something like the system of the Ottoman empire, with a powerful center (Turkey then, Israel with U.S.-backing now) and much of the region fragmented into ethnic-religious communities, preferably mutually hostile.

Noam Chomsky, *Fateful Triangle*, Cambridge, MA, 1983-1999, pp. 455-459.

Bu önemli kitabın Türkçe çevirisi de var, yalnız en önemli yerlerinde çeviri ters ve yanlış anlamlıdır; Yeni Osmanlı İmparatorluğu önerisi, “Turkey then, Israel with U.S.-backing now”, eskiden merkez Türkiye idi ve şimdi Amerika tarafından desteklenen Israel, şeklindedir. Bunu, “bugün ABD destekli İsrail, yarın Türkiye” şeklinde çevirmişler ki çok yanlıştır. Başka yanlışlar da var.

Noam Chomsky, *Kader Üçgeni*, İletişim, s. 193.

Chomsky kendine dürüst bir bilim adamı ve filozof idi, “what some have called an ‘ottomanization’ of the region”, ifade ediyor ki, bu tabirin “ottomanization”, kendisinden önce kullanıldığını belirtmekten geri kalmıyor. Amerikalı, ancak İbrani asıllı ve dolayısıyla İbrani-şinas olduğunu biliyoruz. Ön-celeyenleri Israel’de aramız isabetlidir.

Bir Osmanlı İmparatorluğu vardı; Profesör Chomsky, “precise” bir tarif ile merkezi “Turkey”, Türkiye, eklemesini yapıyor ve şimdi sözünü ettiği “bölge”, Ortadoğu, yeni bir Osmanlı İmparatorluğu projesi ile karşı karşıyadır ve bunun merkezi Israel’dir. Chomsky’nin katkısı budur. Devam ediyorum.

Aslında parçaları birleştirmek anlamına geliyor; denenmiş bir yöntemdir. “Marx” deniyor, “marxism” de diyoruz, Weydemer’e mektubu ile bizi cesaretlendirdiği üzere, sınıf savaşını bir yerden, proletarya diktatoryasını başka bir yerden, “kabiliyetine göre-ihtiyacına göre” ayırımını ise bambaşka bir kaynaktan aldığı söyleyebiliyoruz. Tabii, önemli olan telif edebilmektir; doğru, yalnız bilim kolektiftir. Yaratıcılığı orada buluyorum. Yalnız Marx’ın kaynaklarına bağlılık ve borçluluğu, zaman zaman zaaf haline çıkardığını ekleyebiliyorum.

Devamla, çok hoş, Osmanist tarih yazımında en büyük katkılar da akademi dışından geliyor; “Atamanlılar Tarihi” çalışmamda gösterebildim. Osmanist tarihte, doğrusu “Atamanlılar” tarihidir, akademiyanın kontribusyonunu ihmal etmek durumundayız; katkıları var, ancak olmamasını tercih ediyoruz, akademiya-dışı önemli ve verimlidir. Historiografi ile ilgili bu önemli meseleyi burada bırakıyorum.

Beni “egyptization” kavramına götüren Fromkin’in şu paragrafı olmuştur: “Most recently, Kitchener had governed Egypt, a country officially still part of the Ottoman Empire, but which had in effect been an independent country until the British had occupied it in 1882, with the stated aim of restoring order and then leaving. Instead of leaving, the British stayed on.”¹ Mısır, Osmanlı devleti mülkü idi, ancak Büyük Britanya, önce Kitchener eliyle, yönetiyordu. Formal bir hükümlanlık isteği yoktur, göremiyoruz.

Tabii, “egypt” desek de bizde “kıpt” sözcüğü var, “egyptization”, mısırlaştırma, ile “kıptileştirme” sözcüğünü aynı anlamda kullanabiliriz. Ve burada Osmanlı mülkü, “Hidiv”, Mısır’ı, Londra’nın yönetme biçimi üzerinde bir nebze durmak zorundayız. Önemi şurada, “Yeni” Ottoman İmparatorluğu’nun, eski imparatorluğun son hali olan “egyptization” modelini baştan itibaren kullanacağını düşünmek imkânına sahibiz.

Güzel, küçük bir parantez ile ilerleyebiliyoruz, “onomastique”, Marranizm ve Sabetayizm ile İsrail üzerine başlatmış olduğum araştırmalarım çok fazla tepki çekmiş olmasına rağmen, yararlarını toplamaya başlamış durumdayız. Onomastique ve mezar taşı okumaları olmadan bir tarih disiplini tasavvur etmek zordur; Freud’un Musa çalışması dahi onomastique ile başlamakta ve Kıpti dilinin imkânlarından yararlanmak istemektedir. Bizde ise Halil İnalıcık’ın dil bilgisi konusunda bir bilgimiz olmamakla beraber, onomastique disiplininin imkânlarından hiç haberdar olmadığını biliyoruz. Köprülüzade Fuat’ın tek onomastique denemesi sayabileceğimiz “emre” adı üzerine makaleleri pek peşîşandır ve ayrıca Farisi bilgisininin zafiyetine de işaret etmektedir.

¹ David Fromkin, *A Peace to End All Peace: The Fall of The Ottoman Empire and The Creation of Modern Middle East*, New York, 1989-2001, p. 84.

Hal böyle iken, benim onomastique çalışmalarına, doğrusu sadece “başlangıç” demek çok gereklidir, Sabetayizm ve Türk Yahudiliği üzerindeki araştırmalarda önemli bir kapı olmuştur. Şimdi daha yararlı görüyorum, çünkü Türkiye’de Türk Yahudiliği ve İsrail Devleti, araştırma ve bilgi edinme planında bir yasak bölge ilan edilmişti, açmış durumdayız.

Şöyle bir giriş yapabiliriz, Birinci Dünya Savaşı arifesinde iki Siyonist aktivist, Ben-Gurion ile Ben-Zvi, “Benim”, Benler, Osmanlı idiler; birincisi daha sonra kurucu başbakan ve ikincisi, ikinci cumhurbaşkanı olmuşlardı ve Selanik ile İstanbul’da fes giyerek, İstanbul Hukuk’ta okuyarak ve sonra Osmanlı Parlamentosu’na seçilerek, Siyonist hedefe yürümeyi savunuyorlardı. Bu, bu kabalıkta olmasa da, resmi Siyonizm idi, kuruluşu böyledir. Bu siyonizmin özel adı yoktur, ancak alternatif olarak, revizyonist siyonizmi biliyoruz.

Resmi siyonizmde Türkiye, bir kuruluş yeri alternatifidir. Sonra bazen rapip ve bazen tamamlayan oldu. Not ediyorum.

Burada I. Friedman’dan, bana göre pek değerli bir çalışmadır, şu aktarmayı yapmayı yararlı buluyorum: “However, with the outbreak of the war, all former reservations faded. Consular protection almost ceased to exist. It is widely feared that, should Turkey join the Central Powers and become involved in hostilities, especially against Russia, all Palestinian Jews of belligerent nationality might be expelled, thereby by bringing about most ‘disastrous consequences’ to the entire Zionist enterprise. Ottomanization, however obnoxious, seemed to be the only course left to ensure the continuity of the Yishuv.”² Kısaca şu söylenmektedir, Osmanlı Devleti, Rusya’ya karşı ittifak ile savaşa girerse, Yışuv’daki Rusya ve benzeri ülke vatandaşlarını tehcir edebilir, bu ise Yışuv’un ve siyonizmin bütün kazanımlarının yok olması demektir. Bu nedenle “ottomanization” ne kadar tiksindirici olursa olsun, obnoxious, tek yoldur. Ve Siyonizm işte budur. Buradan ilerleyebiliriz.

Önde bir Ermeni hali var, benzerinden ve Yahudi tehciri ihtimalinden çok korkuyorlar ve Amerikan istihbarat şefi Morgenthau da bu kaygıları taşıyordu. Ben-Gurion ve Ben-Zvi bu çizginin en militarist temsilcileri oldular; osmanlılaşmayı denediler.

Şimdi İsrail’deki “Yeni Tarih” akımını da anmak, “New Historiography”, bu akımın kurucularından Benny Morris’ten bir aktarma yapmak istiyorum. “Yeni Tarih” akımına “revizyonist” de deniyordu; Doktor Morris buna katıl-

² Isaiah Friedman, *Germany, Turkey, Zionism 1987-1918*, London, 1998, pp. 191-192.

Burada yishuv, “yeeskuv” olarak da yazılıyor, settlement, yerleşim anlamındadır. Filistin’de bir body politic olan, yerleşim vardı. Eski İbrani’de “eda” / edalı kullanılıyordu. Bizde şimdi yayılan “eda” adı, “yerleşim” anlamındadır. Başka anlamı yoktur.

mıyor, çünkü böyle bir niteleme, Jabotinsky'nin "revizyonist Siyonizm" yolunu çağrıştırdığı, reddetmektedir. Ancak buraya Morris'in reddiyesini almak istiyorum, benim maksadıma pek çok uygun bir özet durumundadır.

Doktor Morris'in özet paragrafı şudur: "Some critics have recently called the 'new' history 'revisionist'. I don't like the name for three reasons. First, it conjures up the faces of Ze'ev Jabotinsky and Menachem Begin, respectively the founder/prophet and latter-day leader of the Revisionist Movement in Zionism. The Revisionists, unpragmatic, right-wing deviants from the mainstream of the Zionist experience, claimed all of the Palestine and the East Bank of the Jordan River for the Jews. Until 1977, their place was on the fringe of Zionist and Israeli history, though since then their vision, albeit in diluted form, has dominated the political arena in Jerusalem. To call the new history 'revisionism' is to cause unnecessary confusion and, to some anguish."³ Yer yer ayrılmalar olsa da özet önemlidir; Revizyonist Siyonizm'in kurucusu Ze'ev Jabotinsky ve peygamberi ise Menachem Begin idi, bunu öğreniyoruz. a) Şiddeti politik araç kabul ediyor ve b) Expansiyonist'tir. Uzun zaman, Ben-Gurion'un ana-akış siyonizmi karşısında marjinal kaldı ve ancak 1977 yılında, Menachem Begin, Revizyonist Siyonizmi iktidara getirdi.⁴ Likut budur ve hâlâ iktidardadır.

Bir, Jabotinsky tam bir Türk düşmanıdır; bu arada not edebilirim, İsraelliler, biz Türkler'e "Türk" demezler ve dolayısıyla, tekrar onomastique verilerinden yararlanıyoruz, "Türk" ve "Öztürk" sözcüklerinin Judaik dünyada bizdeki anlamları yoktur; "İsmaeli" diyorlar. Jabotinsky, Türkler ile Yahudiler'in akraba oldukları görüşlerine, "Turan Kabilesi" nereden "bizim İsmaeli emmio-

³ Benny Morris, *1948 and After: Israel and The Palestinians*, Oxford, 1990, p. 6.

Bu arada Doktor Morris'in I. Black ile yazdıkları önemli kitap, I. Black & Benny Morris, *Israel's Secret War*, N.Y., 1993, yakın zamanda Türkçe'ye çevrilmiş oldu. Bu kitabı da "revizyonist" sayabiliriz.

⁴ Revizyonist Siyonizm'i Ergun/İrgun ya da Ezel'den, her ikisi de "Elif" ile yazıldığı için "İzel" de diyoruz ve bizde "İzel" ve "Ezel" isim olarak kullanılıyor; buradan geliyor, ayıramayız. İbrani "Ergun", Türkçe karşılığı "Teşkilat" ya da "Örgüt" olup, Ergun Zvai Levmi, ibaresine tekabül ediyor, "Milli Askeri Teşkilat" demektir. İlk büyük başarısı 1936 yılında oldu, Araplar'ın büyük isyanını dağıttılar. Bizde "Ergun" adının kullanılması da 1936 yılında başladı, daha önceki yıllara ait bir "Ergun" adı bulamıyorum. "Ümit" adı da 1920, İsrail'e, Filistin'e, "manda" verilmesiyle başlamaktadır. Onomastique disiplinini tarihten ayıramayız. Terörist'tir, ekspansiyonist politikası var, Jabotinsky'nin halifesi Menachim Begin, Ergun'u 1977 yılında, "Likud" adıyla, "Birlik" anlamında, iktidara getirdi; kurucu İsrail'i yıkmaktadır. 1978 yılında Karol Wojtyla İkinci Jean Paul adıyla papa oldu, 1979 yılında İran'da Humeyni, 1980 yılında Türkiye'de Eylülizm iktidarı aldı. Demek ki, Kemalist Cumhuriyet'in yıkılışı seksen darbesi ile hareket almıştır. Amerika şeriatı uygun bir dünya inşa etmektedir. Akepe'nin modeli ve akıl hocası Likud'tur.

ğullarımız oluyor"⁵ demektedir ve kızmaktadır. İstanbul'da Siyonist hareketin bölge şefi olarak çalışmıştı, I had been chief editor in Constantinople of four Zionist newspaper, sözü Jabotinsky'e aittir; 1909 yılında İstanbul'da dört siyonist gazeteyi yönettiği iddiasındadır.

Schechtman, iki ciltte, Jabotinsky'nin mükemmel bir biyografisini yazmıştı; the French daily Courier d'Orient, Siyonistler tarafından satın alınan gazetelerden birisi idi, which was renamed Jeune Turc and edited by Vladimir Jabotinsky⁶, Jeune Turc olarak yayınına devam ediyordu; böylece İstanbul'da Jön Türk olarak neşredilen yayının siyonist olduğunu öğrenmiş oluyoruz.

İki, Jabotinsky siyonizmi revizyona tabi tuttu, Türk düşmanlığını hedefe koydu ve Rusya'dan gelebilecek bir husumet ile Rusya'ya duyulan nefreti minimize etti, Büyük Britanya dostluğunu savundu. Bunu eylemlerle gösterdi, Ben-Gurion çalgınlık sayıyordu.

Sembolik de olsa, İngiltere yanında savaşa girmeyi istiyordu, a) Çanakkale'de bize karşı savaşan "Siyonist Katır Birliği" sembolikti, savaştlar; b) Jewish Legion, sembolik değildir, Yahudi Lejyonu, Kudüs'te Türkler'e karşı savaştı ve Kudüs'ün düşürülmesinde önemli rol oynadı. Ne yazık, benim dışımda bunları yazan yoktur ve kitaplarımda varlar.

Uzattığımı biliyorum ancak şu tespit için gerekli oldu; bir, Sion Katır Birliği asker ve subayları çeşitli yerlerden seçildi, "Osmanlı Toprağı" İskenderiye'de talim gördüler. Yetiştirildiler ve Çanakkale'ye getirildiler, Türkler'e karşı savaştlar. İki, Jewish Legion için seçilenler, Osmanlı Toprağı, Mısır'da, İskenderiye'de eğitildiler ve Kudüs'e sevk edilerek, Osmanlılar'a karşı savaştlar. Benim "egyptization" kategorisi ile anlatmak istediğim, budur. Devlet şeklinin anlamsız olduğu bir haldir.

Ulus-devletler'in yıkılması ile egyptization siyaset-yapısını birlikte düşünmek durumundayız. Musul'u, embryonic halde bir egyptization olarak kavrayabiliriz, Irak devleti içinde olabilir, ancak yönetenler başkalarıdır; en son çözümlenmede İsrail ve Amerika Birleşik Devletleri aklımıza gelmektedir. Demek teorinin önemine yaklaşabiliyoruz.

Sırada Guéhenno var; küçük ve önemli çalışmasında, "dünyanın Lübnanlaştırılması" sürecini, "Ulus Devlet'in Sonu" ile birlikte ele almaktadır.⁷ Profesör Guéhenno, asıl ismi "La Fin de la Démocratie" olan bu çalışmasında, ben İngilizce çevirisini kullanıyorum, "is Israel a nation in the European sense of

⁵ Vladimir Jabotinsky, *The Story of The Jewish Legion*, N.Y., 1945, p. 35.

⁶ J.B. Schechtman, *Rebel and Statesman*, N.Y., 1956, p. 155.

⁷ Jean-Marie Guéhenno, *The End of Nation-State*, London, p. 33.

the term", İsrail'in, Avrupa anlamında, devlet olup olmadığını sormaktadır. Lübnan'da, Dürzüler, Müslüman Araplar ve Hıristiyan Araplar varlar, bir devlet olduğundan söz edemeyiz. O halde Kiptileştirme ile Lübnanlaşma veya Lübnanlaştırma kategorisi ve /veya süreçlerini birlikte analiz edebiliyoruz.

Lübnan teorik olarak bir devlet değildir ve de facto Osmanlı "millet" düzenini hatırlatmaktadır. İlaveten cemaatler, kısmen birbirinden ayrı yaşıyorlar. Guéhenno, İsrail'in de devlet olmadığı görüşünü ileri sürüyor; bu görüşünün orijinal olduğunu kabul etmek durumundayız.

Bir nokta kaldı, Profesör Chomsky, "ottomanization" kategorisinin kendisinden önce de kullanılmış olduğuna işaret etmişti, şimdi buradayız. Burada hızla 1981 yılına dönüyorum. Bir, İsrail, Suriye'ye ait Golan Tepeleri'nde İsrail kamu hukukunun geçerli olduğunu ilan etti; kalıcı olarak ilhak etmiş olmaktadır.⁸ İki, 1982 yılında İsrail, Lübnan'ı işgal etti. Başbakan, İsrail politikasında "terörist" olarak da hitap edilen Begin ve Savaş Bakanı Ariel Şaron idi. Üç, İsrail adım adım Osmanlı topraklarına yayılıyordu. Irak'ın parçalanmasından önceki bir zamana denk düşüyor.

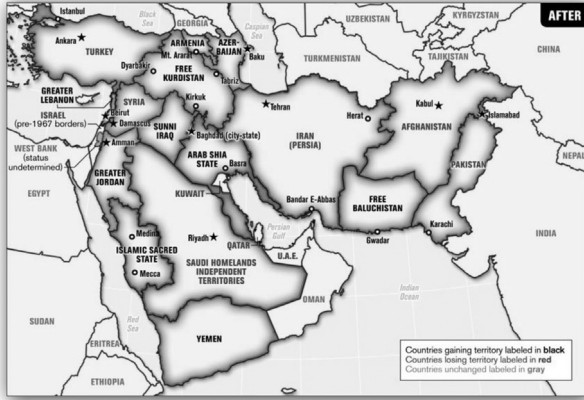
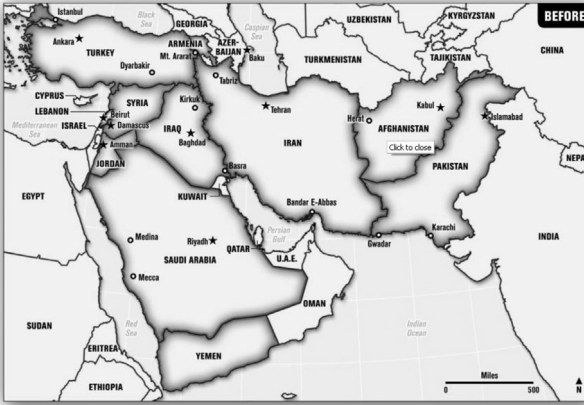
İşte bu tarihte, Dünya Siyonist Teşkilatı yayın organı Kivum Dergisi'nde Oded Yinon'un "A Strategy for Israel in the Nineteen Eighties" incelemesi çıktı ve bunu bütün dünyaya, İsrail'in müstesna evladı Profesör Şakak duyurmuştu, çok önemlidir.⁹ Bu, "1980 yıllarında İsrail için Yeni Stratejiler" dokümanında, izlenecek politikanın "coexistence" olmadığı ve "hegemony" olduğu açıkça ifade edilmektedir. İsrail'in, bölgede "destabilization" hedefine bağlılığı gizlenmemekte ve Lübnan, Suriye, Ürdün ile Suudi Arabistan "destabilize" edilecek ülkeler arasında tadat edilmektedir. Tekrarlıyorum, 1982 yılındayız.

Demek, destabilizasyon, ekspansiyon ve hegemonya yeni politika sözcükleridir ve bunları "osmanizasyon" veya "ottomanization" izlemektedir. Bu kadar değil, bu Siyonist belgede, the breakdown of the rationalist, humanist outlook, ifadesi çok açıktır; Rönesans'tan beri hakim olan akılcı ve insanlı düzenin yıkılışı benimsenmektedir. Aydınlanma ve Darwinizm'e karşı kampanyayı da okumuş oluyoruz. Çok aydınlatıcı, Irak'ın Sünni, Şii ve Kürt olarak üçe ayrılması da var, yirmi yıl sonra gerçekleşmiş durumdadır.

Daha önemli göreceğimiz direktif ise, in Iraq, a division into provinces along ethnic/religious lines as in Syria during the Ottoman times is possible, ibare-

⁸ Suriye'nin Türkiye ve Akepe ile yakınlaşması, Golan Tepeleri'nin, burada yaşayan Suriyeliler arasında Çerkezler de var, restorasyonu beklentisine dayanıyordu. Erdoğan'ın birkaç kez, İsrail "çekilme sözü verdi" demesine rağmen, detente fiyasko ile sonuçlandı. Suriye "libero" oluyordu, Washington bundan rahatsızdı. Devirmek istemektedir. Lejyoner kullanmaktadır.

⁹ Profesör Şakak için bkz. Y. Küçük, *Fitne*, Mızrak, 2010.

sinde yer alıyor. Irak'ı, Osmanlı döneminde Suriye'de olduğu üzere, ethnic / religious, etnisite ve cemaat esasına göre bölme hedefi açıkça ifade edilmektedir.

Çok ilginç, 1982 tarihli bu siyonist dokümanda, Müslüman-Arap Dünyası için "is not the major strategic problem" denmektedir, stratejik sayılmıyor; tehdit olmasına tehdit, ancak kıymet-i harbiyesi yok, böyle anlıyoruz. Bu mantık ile olabilir, breaking Egypt down territorially into distinct regions is the political aim of Israel in the nineteen eighties on its western front, Mısır'ın coğrafi düzlemde ayrı bölgelere parçalanması planlanmaktadır. Pek güzel, hedefin "devlet ve hatta devletçikler" olduğunu çıkarabiliyoruz; "balkanization", erinde sonunda bir devletleştirme modeli idi. Şimdi etnik / dinsel topluluk ya da cemaatler öngörülüyor; Ottoman "millet" düzeni önlerindedir.

Tamamlamış oluyorum; peki ne sonuç çıkarabiliyoruz, şu aşamada böyle bir soruyu sadece formüle edebiliyorum. Çünkü bir cevap için şimdiye kadar kabul etmiş olduğumuz pek çok paradigmayı atmak veya revize etmek gereğini görebiliyorum, cevabını kolay ve hazır göremiyorum.

Ancak iki muhtemel sonucu saklayamıyorum. Bir, Amerika Birleşik Devletleri için artık tam ve güçlü Türkiye önemini yitmiş görünüyor. Belki de Mağrip'ten İran'a kadar bir Ortadoğu / Osmanlı İmparatorluğu planlaması var, ancak artık Türkiye merkez ve yöneten olmaktan çıkmaktadır. İki, Sovyetler ve Yugoslavya'dan sonra asıl bölünme merkezi buraya kaymış olabilir, ciddiyetle hesaplamak zorundayız.

Hepsi bu kadar ve demek, teori gözümüzü değiştirmektedir. "Açıyor" da diyebilirim.